
METHODOLOGICAL PRINCIPLES FOR LEARNING BULGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR MEDICAL COMMUNICATION

Yuliyana Ivanova Kichukova

Medical University – Plovdiv, Republic of Bulgaria, Bulgarian Language Section, Department of Languages and Specialized Training, Yuliyana.Kyuchukova@abv.bg

Abstract: The article presents the methodological principles in the teaching of Bulgarian as a foreign language at the Bulgarian Language Section of the Department of Languages and Specialized Training of Medical University – Plovdiv. We offer complex-functional training in vocabulary and grammar, while the lexical-grammar material is presented through syntax structures which are segmented. The end goal is to achieve an act of communication in Bulgarian by the foreign students. Strategies for learning medical vocabulary are presented. Problems and difficulties related to the increasing of the vocabulary of the learners are outlined. We offer electronic didactic materials which help the learning of medical terminology in the following directions: for learning new vocabulary, reinforcing the understanding of phonetic, morphological and grammar rules; for forming communication and speech skills; for increasing the interest and achieving efficient process of education.

Various types of tasks to be executed are offered in the textbooks and the learning aids: connecting tasks, marking tasks, sorting tasks, fill in the blank word tasks, tasks for extracting information from a text, creating a dialogue or text whose consecutive execution develops speech competence and the skill to communicate through dialogue in professional field situations. We supplement these tasks with the specified additional materials.

The Bulgarian for Foreigners textbooks include scientific texts from the studied courses with which an interdisciplinary connection with the chosen speciality is being created. And we develop the interdisciplinarity via the application of innovative practices while working directly with the students.

The interdisciplinary teaching practice maintains the students' interest and their motivation to study.

In the body of the article we propose innovate practices in the process of education: structuring of text/ dialogue based on a suggested topic from the field of the studied medical specialities, creation of presentation, role-playing games as well as a visit to a pharmacy, a hospital ward and a dentist's office and we discuss the arisen speech situation between pharmacist – patient and physician – patient, dentist – patient.

Our main goal is to offer more diverse strategies for achieving good communication competence and applying what has been learned in real-life situations.

Keywords: methodological principles, strategies, communication and speech skills, electronic didactic materials, medical communication.

МЕТОДИЧЕСКИ ПРИНЦИПИ ЗА УСВОЯВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК КАТО ЧУЖД ЗА МЕДИЦИНСКА КОМУНИКАЦИЯ

Юлияна Иванова Кичукова

Медицински университет-Пловдив, Република България, Секция по български език, Департамент за езиково и специализирано обучение, Yuliyana.Kyuchukova@abv.bg

Резюме: В статията се представят методически принципи в преподаването на български език като чужд в Секцията по български език към Департамента за езиково и специализирано обучение при Медицински университет-Пловдив. Предлагаме комплексно-функционално обучение по лексика и граматика, а лексикално-граматичният материал се представя чрез синтактични структури, които се сегментират, като крайната цел е да се осъществи комуникативен акт от чуждестранните студенти на български език. Представят се стратегии при усвояване на медицинската лексика. Очертават се проблемите и трудностите, свързани с обогатяването на лексикалния запас на обучаемите. Предлагаме електронни дидактически материали, които подпомагат усвояването на медицинската терминология в следните направления: за усвояване на нова лексика; за затвърждаване на фонетични, морфологични и граматични правила; за формиране на комуникативно-речеви умения; за повишаване на интереса и постигане на ефективен образователен процес.

В учебниците и помагалата се предлагат за изпълнение различни типове задачи: за свързване, задачи за обозначаване, за подреджане, задачи от типа попълване на липсваща дума, извличане на информация от текст, създаване на диалог или текст, чието последователно изпълнение развива речева компетентност и

умение за диалогично общуване в ситуации от професионалната сфера. Ние допълваме тези задачи с посочените допълнителни материали.

В учебниците „Български език за чужденци“ са поместени научни текстове от изучаваните дисциплини, чрез които се осъществява интердисциплинарна връзка с избраната специалност. И ние развиваме интердисциплинарността чрез прилагането на иновативни практики в пряката ни работа със студентите. Интердисциплинарната педагогическа практика поддържа интереса и мотивацията за учене у студентите.

В изложението на статията предлагаме иновативни практики в учебния процес: структуриране на текст/диалог по зададена тема от областта на изучаваните медицински специалности, създаване на презентации, ролеви игри, както и посещение в аптека, болнично отделение и зъболекарски кабинет и обсъждаме породилите се речеви ситуации между аптекар - пациент и лекар-пациент, стоматолог –пациент. Основната ни цел е да предложим по-различни стратегии за постигане на добра комуникативна компетентност и прилагане на наученото в реални житейски ситуации.

Ключови думи: методически принципи, стратегии, комуникативно-речеви умения, електронни дидактически материали, медицинска комуникация.

1. УВОД

По традиция Медицински университет- Пловдив отваря врати за хиляди чуждестранни студенти, изучаващи специалностите: Медицина, Дентална медицина и Фармация. Обучението се води на английски език, а обучението по български език се използва за адаптиране и социализация в чужда среда, както и при реализиране на практиката в клиниките. В първи курс студентите трябва да постигнат умения за комуникация, съответстваща на равнище А1 от Общата европейска езикова рамка, а във втори курс да се достигне комуникация, отговаряща на В1-В2, както и употреба на специализирана медицинска лексика. Д-р Маргарита Димитрова констатира, че „...през последните години студентите от англоезично обучение са затворена и трудно адаптираща се в новите условия общност, която не е особено единна, защото е определена от различни националности.“ (Димитрова, 2017: 162) Тази реалност ни изправя пред необходимостта да преосмислим традиционните принципи на преподаване на български език и да потърсим по-адекватни методи и стратегии за усвояване на езика.

2. МЕТОДИЧЕСКИ ПРИНЦИПИ

Методическите принципи на обучение са система от основни положения, водещи идеи или общи изисквания. В чуждоезиковото обучение са познати различни методи:

- Директен метод- основава се на идеята, че да се научи език, той трябва да се преподава на самия език.
- Лингвален метод- дава превес на устното практикуване в час за сметка на писмената реч.
- Аудио- лингвален метод- базира се на многократно слушане и изговаряне на речеви модели.
- Аудио-визуален метод- базира се върху интензивно използване на средствата на зрителна и слухова нагледност.
- Граматико-преводен метод- акцентира се върху изучаване на лексика и граматика и превод на текстовете.
- Интензивни методи- насочени към интензивно овладяване на устна чуждоезикова реч за кратко време.

Светозара Халачева представя по- нов начин основните принципи в преподаването на български език за чужденци (Халачева, 2018:14-18)

- Комплексно-функционално обучение по лексика и граматика.
- Синтактична основа на преподаването и усвояването на лексико- граматичния материал.
- Партитивно (сегментирано)преподаване на граматичния материал.
- Ситуативно - тематична обусловеност на обучението.
- Концентричност в обучението.
- Тематичност в обучението по лексика.

Ръководени от посланието на Джон Дюи, философ и реформатор, (1859-1952), че: „Ако днес учим децата си по начин, по който сме ги учили вчера, то ние ограбваме бъдещето им“, и без да отричаме традиционните методи, предлагаме комплексно-функционално обучение, което да превърне изучаването на български език в интересно и качествено чуждоезиково обучение.

Студентите, изучаващи специалностите: Медицина, Дентална медицина и Фармация са изправени пред необходимостта да усвоят голяма по-обем научна информация по специалността и в същото време да усвоят голям брой думи по български език за кратък период от време. И преподавателите и студентите си

задават въпроса: кое е по-добре дали да знаят повече думи, или да знаят по-малко, но да ги употребяват правилно. Осъзнаваме, че граматически ориентираният подход не води до постигане на желаната комуникативна компетентност. Смятаме, че е по-ефективно да се усвоява повече лексика, като системно се работи и върху основните граматични правила т.е. ръководим се от езиковите принципи на Ст. Петрова „И фонетиката, и морфологията и синтаксисът се преподават по принципа комплексност и функционалност. Започва се с това, без което не може да се осъществи комуникация, и по нататък постепенно се въвежда различен лексикален, морфологичен и синтактичен материал“ (Петрова, 1997:76)

Важен елемент в обучението по български език като чужд е умението четене с разбиране, затова смятаме, че е уместно текстовете да се четат от всеки студент в групата, за да се проследи и коригира от преподавателя граматическата правилност на речта, гладкост и темп на речта, интонация, артикулация. Забелязваме в практиката, че обучаваните по-уверено използват лексиката, ако са сигурни, че правилно произнасят думите и знаят значението им.

По отношение разбирането на текста и научаването на новата лексика се прилагат различни стратегии.

Наблюденията ни показват, че думите най-лесно се учат в контекст, а според Екатерина Желязкова „От теоретична перспектива думите не трябва да се представят в изолация, защото това не е начинът, по който се срещат в реалния живот“ (Желязкова, 2013:143). Ето защо лексикалният материал се поднася чрез синтактични структури-изречения, фрази, словосъчетания.

Този принцип е застъпен в учебника „Beginners course Bulgarian“ (Благоева, 2017) и в „Практически български език“ (Йорданов 2017). В „Практически български език“ Йорданов предлага иновативна стратегия за правилно запомняне не само на новите думи. Предложените текстове са записани на електронен носител, всеки текст може да бъде прослушан и когато дадена дума се посочи с курсива на мишката, без да се кликва върху нея, то нейният превод се появява в прозорец от дясно (без диалозите да спират). При кликване върху избраната дума диалогът спира и нейният превод се появява в прозорец отдясно, освен това се предлага и опция за прослушване на дадена дума (www.vesy.bg). Смятаме, че този интерактивен метод е приложим в индивидуалната работа на студента и имаме възможност да използваме подобна форма на обучение. Споделяме тезата на Светозара Халачева, че „При усвояване на новите лексикални единици когнитивната дейност „Разбиране“ до голяма степен се отнася до правилното и еднозначно възприемане на основното значение на думата“ (Халачева, 2018: 63). Ето защо предлагаме за изпълнение различни типове задачи: извличане на информация от текст, създаване на диалог, попълване на липсващи думи, учене чрез електронни игри, посещение в аптека и лекарски кабинет, за да се осъществи комуникация на български език в реални условия от страна на студентите.

Наред с усвояването на лексиката и граматиката особено внимание трябва да се обърне върху писането. Често студентите изписват някои букви на майчиния си език или заменят дадена фонема с друга, поради неправилната и артикулация от самите тях. В обучението си често те трябва да попълват заявления, подаване на молби и други документи, както и да създават писмени текстове, ето защо е необходимо да се работи всеки час върху правописа. Предлагаме комплекс от упражнения, които се извършват писмено в учебника или тетрадките. Честа практика е студентите да изпълняват упражненията на дъската и да ги обясняват пред колегите си.

Споделяме мнението, че „...в обучението по български език като чужд електронните игри придобиват допълнителни функции, тъй като стават средство за развитие на научните и професионални езикови компетенции и умения (Калчева, Тачева, Добрева 2018:20) Чрез приложението QUIZZ.COM могат да се конструират от преподавателя различни задачи: посочване на части на човешкото тяло и вътрешни органи, отговор на въпрос или попълване на кратък отговор на зададен въпрос. По този забавен начин могат да се реализират целите на урока и да се осъществи интердисциплинарна връзка със специалните предмети. Нашата практика също доказва твърдението, че: „При обучението във виртуална среда, добавена или смесена реалност се включват както каналите за зрително и слухово възприятие, въображението и творчеството“ (Кирова, Алиев 2018:46-47)

Съгласни сме и ежедневната ни работа доказва това, че технологичния процес през последните години осигурява „... възможността за достъп и създаване на аудио- и видеозаписи навсякъде и по всяко време с мобилни устройства позволява слушането и/или гледането да имат по-активна роля в учебния процес“ (Пенева, Сковчева 2018:84)

Съчетаването на традиционните и интерактивните методи на обучение спомагат за по-ефективното овладяване на лексиката и развива умението за диалогично общуване у студентите.

В комплексно-функционалното обучение всеки урок съдържа лексикални теми и граматически въпроси или както Халачева пише: „...без да съществуват „чисти“ уроци по лексика и граматика (по Халачева 2018:15).

Грамматичният материал се представя чрез презентации, защото визуалната информация провокира интерес у студентите, също така таблиците и други визуални обекти могат да заменят десетки, ако не и стотици думи. Цялостната преподавателска дейност „...трябва да бъде насочена към пораждаване на личностен смисъл, т.е. към ядрото на мотивацията за учене“ (Гарушева, Бойкова, 2014:28). У студентите се стремим да поддържаме интерес, като се ангажират в дейности, които водят до учене, като създаване на презентации по поставена тема или участие в тържества по повод *Деня на будителите* или *Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост*, организирани от ДЕСО към Медицински университет- Пловдив. Студентите по медицина работят по учебника „Български език за чужденци“- I, II, III, IV част с автори Ст.пр. д-р М. Димитрова(Български език за чужденци-втора част 1919) и колектив, където системно се въвеждат основни граматични правила и лексика.

3. ИЛЮСТРАЦИЯ НА УПРАЖНЕНИЯ ВЪРХУ ЛЕКСИКАЛНИЯ И ГРАМАТИЧЕН МАТЕРИАЛ НА ТЕМА: ПРЕГЛЕД НА ПАЦИЕНТ И ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

Преглед на пациент

(Урокът се прослушва на магнитен носител или се чете от преподавател, след което се чете от студентите по двойки).

Мартин: Добър ден! Вие ли сте д-р Иванов?
Д-р Иванов: Да. Заповядайте!
Мартин: Благодаря!
Д-р Иванов: Как се казвате?
Мартин: Мартин Петров
Д-р Иванов: От какво се оплаквате?
Мартин: Имам болки в кръста. Понякога са доста силни.
Д-р Иванов: Добре, легнете на леглото. Тук имате ли болки?
Мартин: Ох, много ме боли..Моля Ви, по -леко!
Д-р Иванов: Ще Ви прегледам на ехограф.
Мартин: Добре.
Д-р Иванов: Мисля, че имате инфекция... Ще направим изследвания на бъбреците. Ето, вземете тези бележки! Идете в лабораторията, дайте кръв и урина за изследване! Ето и рецептата. Идете в аптеката отсреща! Предписвам Ви болкоуспокояващи. Ако много Ви боли, вземайте лекарствата три пъти на ден. Като направите изследванията, елате пак. Пийте много вода и ограничете солта!
Мартин: Благодаря, д-р Иванов. Довиждане!
 (Новите думи се записват на дъската и се представят в словосъчетание или изречение, като се превеждат)

От какво се оплаквате?	
Имате ли болки?	
Легнете на леглото.	
Имам болки в кръста	
Имате инфекция..	
Ще направим изследвания на бъбреците	
Идете в лабораторията	
Дайте кръв и урина за изследване	
Ехограф	

(Следва работа с текста, като упражнението се изпълнява устно и се записва в работна тетрадка)

1.Отговорете на въпросите.

Кои говорят?
 От какво се оплаква Мартин ?
 Мартин къде отива и защо?
 Мартин какви изследвания ще направи?
 Мартин колко пъти на ден може да взема лекарства?

3. Питайте и отговаряйте по модела. Работете по двойки.

(Упражнението се изпълнява устно, като се поощряват отговори извън модела)

Крака, ръката, бъбреците, сърцето, мускулите

Д-р Петрова: От какво се оплакваш?

Д-р Петрова: От какво се оплаквате?

Марина: Имам болки в главата.

Марина: Имам болки в

4. Попълнете празните места в диалога.

(Упражнението има за цел да провери доколко е усвоен лексикалният и граматичен материал)

Каролина: Добър ден! Вие ли д-р Иванов?

Д-р Иванов: Да.!

Каролина: Благодаря!

Д-р Иванов: Как се казвате?

Каролина: Каролина Петрова

Д-р Иванов: От какво се оплаквате?

Каролина: Имам Понякога са доста силни.

Д-р Иванов: Добре, Тук имате ли болки?

Каролина: Ох, Моля Ви, по -леко!

Д-р Иванов: Ще Ви прегледам на ехограф.

Каролина: Добре.

Д-р Иванов: Мисля, че имате инфекция... Ще направим на бъбреците. Ето, вземете тези бележки! Идете в, дайте кръв и за изследване! Ето и рецептата. Идете в отсреща! Предписвам Ви болкоуспокояващи. Ако много Ви боли, вземайте три пъти на ден. Като направите изследванията, елате пак. Пийте много вода и ограничете солта!

Каролина: Благодаря, д-р Иванов. Довиждане!

5. Имате здравословен проблем. Направете диалог. Употребете изречения от текста.

(Упражнението се изпълнява писмено, за да се подобри правопис и правилно изписване на буквите)

Повелително наклонение

Образуване(представя се в табличен вид под формата на презентация).

Второ лице	След съгласни	След гласни
ед. число	-и	-й
мн. число	-ете	-йте

Изявително наклонение	Повелителни форми	
Чета/прочета	Чети! Прочети!	Четете! Прочетете!
Мисля/помисля	Мисли! Помисли!	Мислете! Помислете!
пиша/напиша	Пиши! Напиши!	Пишете! Напишете!
Говоря/отговоря	Говори! Говори!	Говорете! Говорете!
Слушам/слушам	Слушай! Слушай!	Слушайте! Слушайте!
лягам	Лягай! Лягай!	Лягайте! Лягайте!

6. Попълнете пропуснатото: мини, чакайте, ела, тръгвай

Предложените упражнения са от работната тетрадка и учебник на (Колева-Златева 2015г.)

(За усвояване на граматичния материал предлагаме упражнения за трансформиране на думите)

Ние отиваме на кино.и ти!

Мишо минава на червено. Тина зелено!

Те тръгват утре. И Виеутре!

И аз ще дойда.малко!

7. Работете по модела.

Тя работи.- Работи и ти!

Тя не яде.- Не яж и ти!

Тя учи.....!

Тя не спи.-.....!

Тя чете.....!

Той не пуши.....!

Тя пише.....!

То не спи.-.....!

8. Съставете изречения с думи от таблицата.

9. Като допълнително средство за овладяване на граматичния и лексикален материал на урока предлагаме под формата на игра в приложението QUIZZZ.COM

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По-високото качество на преподаване, изисква използването на интерактивни методи, които осигуряват пълноценно участие на студентите, повишава мотивацията им и възможност за прилагане на усвоените знания при ежедневната им комуникация и при реализиране на практиката им в клиника.

ЛИТЕРАТУРА

- Гарушева, П., Бойкова, Ф. (2014). Помагало по методика на обучението по български език (теоретични и практически насоки). Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“
- Дечев, Ив., Димитрова, М., Мулешкова, М., Желязкова, Д., Павлова, А., Кавръкова, Л., Генова, М., Танева, Зл., Кадийски, Е., Айвазов, Бл., & Димитров, В. (2019). Български език за чужденци, Втора част. Пловдив: „Макрос“
- Димитрова, М. (2017). Динамичен модел на обучение по български език и литература в мултикултурна среда *Учебно помагало по методика на обучението по български език и литература*. Пловдив: Студио 18
- Калчева, И., Тачева, В., & Добрева, А. (2018). Електронните игри в академичното обучение по български език за медицински цели: *За електронното обучение и управление на знанието, Втора Варненска конференция*. (2018) Варна: МУ „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ 20-31
- Кирова, Д., & Алиев, С. (2018). Виртуална, добавена и смесена реалност-иновативни практики в обучителния процес: *За електронното обучение и управление на знанието, Втора Варненска конференция* (2018). Варна: МУ „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ 44-50
- Колева-Златева, Ж., & Емилиянова, Б., Български език за чужденци, Първа част (2019). Велико Търново: „Фабер“
- Пенева, К., & Скочева, Е. (2018). Приложимост на електронните ресурси в обучението по общ български език като чужд, ниво В1: *За електронното обучение и управление на знанието, Втора Варненска конференция* (2018). Варна: МУ „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ 83-88
- Петрова, Ст. (1997). Българският език като чужд (история и методика) София: „Иктус Принт“
- Попандонова-Желязкова, Е. (2013). Същност, особености и стратегии при усвояване на чуждоезиковата лексика. *Научни трудове на Русенския университет* (2013), том 52, 140-148
- Халачева, С. (2018). Съвременни подходи при обучението по български език на чужденци и на българи в чужбина. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“
- Blagoeva, R. (2017). *Beginners Course Bulgarian*. Plovdiv: Bulvest Print AD
- Jordanov, J. (2017). *The Bulgarian Language in Practice Textbook*. Sofia: ИК „Vesy“
- The Bulgarian Language in Practice Textbook. www.vesy.bg